

Rákosi a világ nagy publicistái közt

Írta Pekár Gyula

Boldog az a nagy, kinek nem kell meghalnia, hogy halhatatlanná lehessen: Isten kegyelméből s a végzet különös jutalmaként Rákosi Jenő hosszú életének mindvégig emelkedő pályáján még köztünk lélegezve érhetette meg azt, hogy az immortalitás dicsőfénye vonja; be havas fővel is örökifjúan tevékeny alakját s a hódolva bámuló kortársak szemétképeiben láthassa meg azt a szellemi polcot és rangot, melyre derűs és termékeny zsenijének hatvan éven át ragyogott diadalai szánják őt az értékelő nemzet felfogásában, a magyar örökkévalóság Pantheonjában. Boldog halandó, még élt és már is a történet távlatában láthatta magát piedesztálon ... oly talapzaton, melyet vita nélkül emelt neki a jelen s melyet a jövő nem fog elvenni tőle, – szerencsés kiválasztott, ki mindegyes a pátriárka korig sohse ösmert hanyatlást, sohse élte túl magát, hanem örökké megújultan, örökös „excelsior!”-al mindig csak felfelé haladt s a zenith-tetőre érve, onnan a dicsőség ormáról szállt el a lét örökebb dimenzióiba. A siker, a szerencse, a nagyok külön tehetsége, melynek kettős titka tán abban van, hogy se korán, se későn nem jönnek, hanem a kellő percben a maguk korába születnek bele s hogy aztán a továbbhaladó korról folyton megifjodni tudnak. Rákosi Jenőt is kora várta, mikor a múlt század hatvanas éveiben fellépett, hogy Kemény Zsigmondot felváltsa s a publicista tollat tőle átvegye, – kora várta s ő színjátészó tehetsége dús fényével csakugyan besugározta a magyar közélet következő hatvan esztendejét. Eljött, mert a nemzetnek szüksége volt rá s ő dicsően töltötte be hivatását. Egy nemzet csak addig él, addig nemzet, amíg szükséges nagyjait a kellő percben ki tudja termelni magából; mint kiválasztott, így kellett Rákosi Jenő az elmúlt magyar két emberöltőnek, kellett, hogy zászlót bontson élete vezéreszméinek, hogy *a magyar glóbus magyar imperializmusát, a harmincmillió magyarorságot, a magyarosító birodalmi politikát, az új „Tengerre Magyar” iskolahajóját, a közművelődési egyesületeket, a monarchia magyar súlypontját* stb. a nemzetbe beleszuggeralja. Mintha sejtette volna az elkövetkezendő új Mohácsot, mintha érezte volna, hogy erre a nagy magyar lendületre szükség lesz 1918 után... és vajjon a mai magyar siralomvölgyben nem azokból az ideálokból élünk-e, melyekkel a publicista-zseni Rákosi Jenő telítette a nemzetet 1880 óta? Hová lennénk ma ez izzó

nemzeti eszmények nélkül? Hisz ezek tartják a lelket bennünk! Ő maga az összeomlás és a forradalmak után nem tört meg, hanem nyolcvanas, havas fővel utolsó és tán legszebb ifjúságára ébredt, – optimista mentő hittel tartotta magasra régi nemzeti eszményeinek a lobogóját, csak épp pályája zenithjére érve, a magyar vágyak szent „egy gondolalát” írta még fel arra a lobogóra. *Revízió...* ez az a bűvös ige, mellyel a kicsire fogyott magyar glóbus minden magyarjának újból a szívébe markolt. E szó a Rákosi Jenő hattyúdala s a kuruc századok viharaként zendült ez ige a zenith-tetőn álló agg ember-tárogató ajkáról. S a végzet mintha csak azt leste volna, hogy e szó fészket... tüzfészket rakjon minden egyes magyar szívében ... ezt leste s mikor azt látta, hogy a nyolcmillió nagy magyar szív lánggra kap, az ősi életerő máglyatüze magasra csap, akkor végre a magyar címer két angyala a feltámadást hirdető öreg bárdhoz léphetett, hogy elszólítsák őt e földről. Utolsó tekintete a nemzeti élniakarás ama nagy tűzére eshetett, melyet fergeteges hévvel ő gyújtott mentő tűzzé nyolcmillió magyarban. Publicista tollának utolsó és legdicsebb diadala volt ez a revíziós csata a fejhorgasztó kishitűekkel szemben. Ha Goethe utolsó szava a híres „több világosságot!” volt, Rákosi Jenő véggondolata tán az lehetett: „több tüzet!”. Igen, hisz az ő lángnyelve, gyújtó tolla ezt hirdette egy életen át: tüzet a szívekbe, tüzet az oltárra, mert ha az eszmények tüze egyszer kialszik, véle a nemzet is örökre elalszik...

Szárnyaló és sokoldalú tehetség volt: az isteni fény lelke prizmáján át sok színes kévére bomlott s e kévék káprázata soká fogja még foglalkoztatni az irodalomtörténetet. Költő, vígjátékíró, drámaíró, műfordító, esztétikus, kritikus, politikus, újságíró, publicista ... hogy férhetett el ennyi, egymást gyakran kizáró tehetség egy koponyában? És melyik a főbb e tehetségek közül, Rákosi Jenőnek melyik ihlete a nagyobb? Az-e, amely „*Aesopus*”-t szülte, vagy az-e, amely „*Endre és Johanná*”-t mondta tollba neki? ő újságírói mivoltára volt büszke, én azt mondom: *ő mint a nemzeti érzés apostola, vagyis mint publicista volt a legnagyobb.* Igen, Rákosi Jenő mindenek előtt és mindenek felett apostol volt, az a szó legfeneklebb, legvallásosabb, legfanatikusabb, legzrinyibb, legszéchenyibb értelmében. Századokkal ezelőtt a szónoki szó térítő zarándoka lett volna, a mai világban az apostol csak publicista lehet. És itt aztán az alapvető különbség az újságíró és a publicista közt. Az újságíró egy a mögötte álló lappal, melynek irányát, felfogását, politikáját képviseli, – a publicista azonban még ha lapban, lapból nyilatkozik is, voltaképp független tőle, – a publicista lap és újságíró egy személyben, vagyis egymaga áll a milliókkal szemben, hogy felezetlen erővel hallassa a maga apostoli és mindig térítő szavát. Rákosi Jenő küzdve próbálkozott sok lapnál, míg végre magára talált a maga alapította *Budapesti Hírlap*-ban, – ám nem a B. H. volt mögötte, hanem ő volt a B. H. mögött, vagyis nem a B. H.-t képviselte ő, hanem a B. H. egyszerűen az ő apostoli szócsöve volt, hogy a századvég nemzetközi indifferentizmusa közepette a nemzeti eszményekhez térítse vissza a magyarságot. Ő volt a B. H..., aminthogy a vérbeli nagy publicista bármely laphoz kerüljön is, mindig a maga erejének a bélyegét fogja arra a lapra rányomni. Az újságíró behódol, be kell hódolnia a lap irányának, – a publicista sohase hódol be, épp, mert apostol és meg nem alkuszik, elvesz, mártírrá lesz, de eszményei rabjaként halálig ellenáll és sohase kapitulál. Itt a szent mesgye, itt nő emberfelettire az apostol-publicista, itt

lesz tolla oly csudás Paganini-vonóvá, mellyel kénye-kedve szerint játszik milliók lelkének a hegedűjén. Ily vonó volt a Rákosi Jenő tolla s ő ezzel a honszeretetet, a nemzeti eszmények oly halhatatlan dalait, fűgáit, oratóriumait játszotta el a magyar lélek zengő, bűvös hegedűjén, s e melódiák annyi millió magyarnak úgy a szívébe kaptak, hogy a nemzet, amíg nemzet lesz, ezeket soha el nem felejtheti..

Itt a szent mesgye s itt nő a mi publicista-apostolunk, a mi Rákosi Jenőnk nagyra, itt emelkedik fel a lelki hatalmak ama magasabb szféráiba, hol körülötte testvérekkent sorakoznak a századok és nemzetek többi toll-fegy veres publicista hősei. Igen, hősök.., mert hisz *Carlyle* szerint a hős nemcsak harcos, király vagy pap, hanem tudós és apostol: publicista-apostol is lehet. Fő az erő, a milliókra ható erő... hogy ennek kard, jogar vagy toll szereze-e diadalt, az mellékes, – de mennél fenköltebb az eszmény, mely a publicistának szárnyat ad, a toll apostol-hőse annál magasabbra emelkedik az emberiség fölé. Századok és nemzetek publicistái... nézzünk körül: a változó korok szerint változó tarka viseletekben emelkednek ki a népekből, – közvetlen közelünkben atillásan tornyosodnak *Kossuth Lajos* és *Kemény Zsigmond*, körülöttük *Kecskeméthy Aurél*, *Kaas Ivor*, *Bariha Miklós* sorakoznak. De ágaskodjunk csak kissé és pillantsunk az időkbe messze hátra, – a publicisták őseiként a hellén *Demostenest*, meg a tógás római *Cicerót* látjuk; persze akkor nem az újság, hanem az agorai vagy fórumi beszéd s a politikai vagy költői levél volt a publicista nyilatkozási formája. Elvégre mit jelent a „publicista” szó? Jelenti az elme ama hőseit, kik mondott vagy írott szavukkal az ezrek és milliók nyilvánosságára, publikumára eszményeikkel térítőén hatni tudnak. Akár beszél, akár ír és beszél, a publicista lényegében mindig szónok, térítő apostol marad és nem a specializált vallási vagy egyéb szektárius eszmék, hanem az általános nagy emberi ideálok bajnoka. Erkölc, szabadság, felvilágosodás . . . Ily értelemben én a bizánci romlottság ellen küzdő *Arany-szájú Szent János*-t, de a más irányban világosságot kereső *Abélard*-ot, *Husz*-t, *Luther*-t is publicistának látom. Az újabb világ első markáns publicistája azonban mégis *Petrarca* marad, – ott áll a hajnalló renaissance XIV. századában: ő a szabadságra törő Itália első toll-bajnoka a német-római császárság elnyomó északi barbárságával szemben. „*Fuori i stranieri!*” – Ki az idegenekkel... *Petrarca* nacionalista és költő s a mi Rákosink a maga mindig költői lendületével itt emlékeztet engem sokszor a *Laura troubadourjára*. De tovább! Nyugat publicistái közt ott látom *Morus Tamást*, az epés *Swiftet*, a dörgő *Júniust*, *Addisont*... odaát Washington honában a fiatal Amerika a puritán *Franklin* szavát hallgatja. A kontinensen a parókás XVIII. század legnagyobb publicistája, a cinikus *Voltaire* kacag és rikácsol: gyöngybetűinek a pokolgépjével ő aknázza alá s röpíti légbe a régi világot. *Rousseau* segít neki ... mellette a vészes *Mirabeau* tűzbe mártott tolla serceg. A Bastille romjai alól *Hébert*, *Marat*, *Danton* kelnek ki; ők már a guillotine vérebe mártják a tollúkat. A XIX. századnál vagyunk. Jönnek *Börne*, *Girardin* s a vörös publicisták, *Marx*, *Engels*, *Lassalle*, – újabban a nacionalista *Roche fort*, *Clemenceau* s a Dreyfus-ügy révén publicistává váló *Zola*. Hát Itália? *Mazzini* neve ragyog az olasz szabadság egén s a mai Itália diktátor-ura, *Mussolini* is publicista-szavával ébresztette fel a szociális boldogulásra hazáját. . .

Íme, csak úgy találomra tartunk szemlét a századok és nemzetek publicistáinak dí-

szes serege felett: Tarka kép! A véres Marat-tól a puritán Franklin-ig, a vörös Marx-tói a római eszményü Mussolini-ig hányféle színű és árnyalatú emberi ideál hevíti a világot előre és hátra mozdító publicisták elméjét! Ám ha igaz az, hogy mennél fenköltebb az eszmény, szárnyai annál magasabbra viszik az embert Isten felé, úgy a mi magyar csoportunk a maga szabadságért és a legszebb emberi eszményekért hevülő nacionalizmusában méltóan sorakozik a századok és nemzetek publicista nagyjainak a legnagyobbjaihoz. E mi magyar csoportunkhoz lép most oda Rákosi Jenő. Odaáll Kemény Zsigmond mellé...

